

Edward Fisher

Het merg van het Evangelie

Met aantekeningen
van Thomas Boston

Brevier

Inhoudsopgave

Woord vooraf	13
L.J. van Valen, <i>The Marrow of Modern Divinity</i> in historische context	15
Verscheidene aanbevelingen van Engelse en Schotse predikanten uit de zeventiende en achttiende eeuw	37
Voorwoord van Thomas Boston	43
De auteurs van de door Edward Fisher aangehaalde werken	47
Eerste deel: Het verbond der werken en het verbond der genade	53
Opdracht aan kolonel Downes	55
Voorwoord van Edward Fisher	57
INLEIDING	61
1. Enige geschillen over de wet	61
2. Drieërlei wet	62
HOOFDSTUK I: VAN DE WET OF HET VERBOND DER WERKEN	67
1. De natuur van het verbond der werken	67
2. De val van Adam	72
3. De zonde en ellende van het mensdom door de val	74
4. Geen herstelling mogelijk door de wet of het verbond der werken	75
5. Het verbond der werken, hoewel verbroken, is nochtans verplichtend	78
HOOFDSTUK II: VAN DE WET DES GELOOFS OF HET VERBOND DER GENADE	79
A. Van Gods eeuwig voornemen van genade	79
B. Van de belofte	83
1. De belofte gedaan aan Adam	83
2. De belofte aan Abraham vernieuwd	88
3. De wet, als het verbond der werken, gevoegd bij de belofte	92
4. De belofte en het verbond met Abraham met de Israëlieten vernieuwd	102
5. Het verbond der genade onder de Mozaïsche bedeling	105
6. De natuurlijke geneigdheid tot het verbond der werken	120
7. Het antinomiaanse geloof verworpen	128
8. Het kwaad van het wetticisme	132

C. Van de vervulling van de belofte	134
1. Christus' vervullen van de wet in de plaats van de uitverkorenen	134
2. De gelovigen gestorven aan de wet als een verbond der werken	142
3. Het recht om in Christus te geloven	158
4. De evangelische bekering als gevolg van het geloof	174
5. Het geestelijk huwelijk met Christus	181
6. De rechtvaardigmaking voor het geloof verworpen	186
7. De gelovigen bevrijd van de gebiedende en verdoemende macht van het verbond der werken	188
HOOFDSTUK III: VAN DE WET VAN CHRISTUS	201
1. De natuur van de wet van Christus	201
2. De wet der Tien geboden, een levensregel voor de gelovigen	204
3. Antinomiaanse tegenwerpingen beantwoord	208
4. De noodzaak van de kenmerken van genade	214
5. Antinomiaanse tegenwerpingen beantwoord	217
6. Heiligheid en goede werken alleen door het geloof te verkrijgen	219
7. Slaafse vrees en hoop geen oorzaken van ware gehoorzaamheid	227
8. De kracht van het geloof tot heiliging van hart en leven	233
9. Het gebruik der middelen tot versterking van het geloof	241
10. Het onderscheid tussen de wet der werken en de wet van Christus in zes paradoxen toegepast	242
11. Het gebruik van die onderscheiding in de praktijk	246
12. Het onderscheid tussen de wet der werken en de wet van Christus. Een middenweg tussen wetticisme en antinomianisme	255
13. Hoe men tot de verzekering komt	257
14. Kenmerken van het ware geloof	260
15. Hoe men verloren blijken van genade weer terug kan krijgen	261
16. Kenmerken van de vereniging met Christus	261
HOOFDSTUK IV: VAN DE GELUKZALIGHEID VAN HET HART OF DE WARE ZIELERUST	267
1. Geen rust voor de ziel, voordat zij tot God komt	267
2. Hoe de ziel van haar rust in God wordt afgehouden	269
3. God in Christus de enige ware rust voor de ziel	274
HET BESLUIT	281
Tweede deel: Een verklaring van de Tien geboden	285
Opdracht aan burgemeester Warner	287
Voorwoord van Edward Fisher	289

INLEIDING	291
UITLEG VAN DE TIEN GEBODEN	295
Het eerste gebod	295
Het tweede gebod	299
Het derde gebod	304
Het vierde gebod	311
Het vijfde gebod	313
Het zesde gebod	320
Het zevende gebod	323
Het achtste gebod	324
Het negende gebod	326
Het tiende gebod	329
HET GEBRUIK VAN DE WET	333
HET VERSCHIL TUSSEN DE WET EN HET EVANGELIE	351
Appendix 1: De twaalf vragen	357
Korte weergave van de geschiedenis van de ‘Marrow controversy’ en de ‘twaalf vragen’, door C.B. van Woerden	359
De aanleiding tot de ‘Marrow controversy’, kort uiteengezet door John Brown van Haddington	363
DE TWAALF VRAGEN MET DE ANTWOORDEN	365
Inleiding	365
Vraag 1. Komen er in het Evangelie voorschriften voor die in werkelijkheid niet waren gegeven voordat het Evangelie was geopenbaard?	366
Vraag 2. Is de gelovige nu, door het gezag van zijn Schepper, niet verplicht tot persoonlijke gehoorzaamheid aan de zedelijke wet, hoewel niet om gerechtvaardigd te worden?	369
Vraag 3. Wordt het gebod tot een verbond der werken gemaakt door de belofte van het leven en de bedreiging van de dood eraan te verbinden?	371
Vraag 4. Was aan de zedelijke wet, voordat deze haar vorm van een verbond der werken kreeg, de bedreiging van de hel verbonden?	373

Vraag 5. Geldt het alleen voor de gelovigen dat ze vrij zijn van de gebiedende kracht van de wet, aangemerkt als een werkverbond?	374
Vraag 6. Heeft een gerechtvaardigde zondaar op eenmaal alles wat nodig is tot zijn zaligheid? En is de persoonlijke heiligheid en het toenemen in gehoorzaamheid niet nodig voor een gerechtvaardigde om de heerlijkheid te bezitten, ingeval hij in leven blijft na zijn rechtvaardiging?	376
Vraag 7. Heeft de prediking van de noodzaak van een heilig leven om de eeuwige gelukzaligheid te verkrijgen gevaarlijke consequenties voor de leer van de vrije genade?	378
Vraag 8. Is de kennis, het geloof en de overtuiging dat Christus voor mij is gestorven en dat Hij de mijne is, en dat wat Hij gedaan en geleden heeft, Hij voor mij deed en leed, de directe geloofsdaad waardoor een zondaar met Christus verenigd wordt, deel aan Hem krijgt en ingelijfd wordt in Gods genadeverbond? Of is die kennis een overtuiging die opgesloten ligt in het wezen van die rechtvaardigende daad van het geloof?	381
Vraag 9. Wat is de geloofsdaad waardoor een zondaar zich Christus en Zijn zaligmakende genade toe-eigent?	390
Vraag 10. Mag men zeggen dat de openbaring van de Goddelijke wil in het Woord, die een volmacht verleent om Christus aan te bieden aan alle mensen en een volmacht voor allen om Hem aan te nemen, een daad van gift en schenking van Christus door de Vader is aan het gehele mensdom? Wordt deze schenking door soevereine genade aan het gehele mensdom gedaan? En is deze schenking absoluut of voorwaardelijk?	390
Vraag 11. Is de onderscheiding van de wet zoals deze in 'The Marrow' is verklaard en toegepast, te rechtvaardigen? En kan deze leer niet worden verworpen zonder dat verscheidene waarheden van het Evangelie worden losgelaten?	393
Vraag 12. Moeten de hoop op de hemel en de vrees voor de hel voor de gelovige worden uitgesloten als beweegredenen tot gehoorzaamheid? En zo niet, hoe kan dan 'Het Merg' dat deze beweegredenen uitdrukkelijk uitsluit, worden verdedigd, hoewel het boek andere beweegredenen tot gehoorzaamheid wel erkent?	394
Besluit	395
Appendix 2: Teksten van de Nederlandse uitgave van 1757	397
Aanspraak van de uitgevers	399
Voorrede over de evangelische heiligmaking en prediking	403

Voorwoord van Thomas Boston

Wie u ook bent in wiens handen dit boek zal komen, ik waag het om u in gedachte te brengen en op uw geweten te binden het Goddelijk gebod uit Deuteronomium 1:17: 'Gij zult het aangezicht in het gericht niet kennen; gij zult de kleine zowel als de grote horen.' Werp dit boek niet met minachting of verontwaardiging van u af wanneer u het vindt met de titel 'Het Merg van de tegenwoordige Godgeleerdheid', of het zal tot uw eigen schade zijn. Herinner u dat onze gezegende Heere Zichzelf noemde: 'een Vriend van tollenaars en zondaren' (Matth. 11:19). En 'velen van hen zeiden: Hij heeft de duivel en is uitzinnig; wat hoort gij Hem?' (Joh. 10:20). Van de apostel Paulus werd lasterlijk gezegd dat hij een antinomiaan was, iemand die door zijn leer de mensen aanmoedigde tot het kwaad, en 'de wet tenietdeed' (Rom. 3:8, 31). En de eerste martelaar in de dagen van het Evangelie werd gestenigd omdat hij zich aangematigd had 'lasterlijke dingen tegen Mozes en tegen de wet' te spreken (Hand. 6:11, 13).

De evangelische wijze van heiligmaking, zowel als die van rechtvaardigmaking, ligt zo ver buiten het begrip van ons natuurlijke verstand, dat als alle rationalisten van de wereld, filosofen en theologen, tezamen zouden beraadslagen om een plan uit te werken voor het herstel van het verloren beeld van God in de mens, zij nooit zouden kunnen bereiken hetgeen de Goddelijke wijsheid voortgebracht heeft, namelijk dat zondaren geheiligd zouden worden in Christus Jezus (1 Kor. 1:2), door het geloof in Hem. Nee, als dit hun voorgesteld werd, zouden ze het met verachting als dwaasheid verwerpen (1 Kor. 1:23).

Bij alle denkbeelden die de gevallen mens heeft met betrekking tot het middel van zijn herstel, is de natuurlijke geneigdheid gericht op de weg van het verbond der werken. Dit is duidelijk het geval bij de grote stromingen in de gehele wereld, inclusief het jodendom, het heidendom, het mohammedanisme en het pausdom. Deze alle komen overeen in dit ene principe: dat men door 'doen' leven moet, hoewel zij enorm verschillen in de dingen die om te leven gedaan moeten worden.

De Joden probeerden in de tijd van Julianus de Afvallige hun tempel weer op te bouwen, nadat deze jarenlang door een verordening van de hemel in puin had gelegen. Zij hielden hier niet mee op, totdat zij door een aardbeving, die het oude fundament verscheurde en alles met de grond gelijk maakte, gedwongen werden hiermee te stoppen, zoals Socrates de historieschrijver ons vertelt. Maar de Joden waren nooit méér verknocht aan die tempel dan het mensdom van nature is aan het gebouw van het eerste verbond. En de kinderen van Adam zullen het in geen geval opgeven, totdat de berg Sinaï, waar zij begeren te werken, rondom hen geheel in brand staat. O, dat degenen die daar zo van geschrokken zijn toch niet zo gauw klaarstonden om er weer naar terug te keren!

Hoe het ook zij, dit kan nooit het middel tot heiligmaking zijn, welke weg de mensen ook tot dat doel gereedmaken en inrichten, omdat het niet, door Goddelijke verordening, 'de bediening der rechtvaardigheid ten leven' (2 Kor. 3:9) is.

Vandaar dat altijd kan worden waargenomen dat als de leer van het Evangelie vervalst wordt om een meer rationele godsdienst in te voeren, de stroom van oppervlakkigheid en losbandigheid evenredig aanzwelt, zodat het moralisme, als leer in de plaats van het Evangelie van Gods genade ingevoerd, in werkelijkheid een signaal is van een stortvloed

van immoraliteit. Een duidelijk voorbeeld hiervan is te zien in de grote afvalligheid van de waarheid en de heiligheid van het Evangelie bij het pausdom.

En anderzijds is een werkelijke en grondige reformatie in de kerken altijd het resultaat van het licht van het Evangelie, dat weer doorbreekt vanonder de wolk die het had bedekt. Hiervan heeft onder andere de Kerk van Schotland meer dan eens vertroostende ervaring opgedaan.

De zogenaamde echte vrienden van de ware heiligheid nemen hun maatregelen op een totaal verkeerde wijze door bij elke gelegenheid een handvat te verschaffen tot bevordering van de principes van het wetticisme, tot het in verachting brengen van de goede oude weg waarin onze vaders de rust voor hun zielen hebben gevonden, en tot verwijdering van de oude grenspalen die zij hadden geplaatst.

Het is nu meer dan tachtig jaar geleden dat dit boek voor het eerst het licht zag onder de titel: 'The Marrow of Modern Divinity', een titel die voor die tijd niet ongepast was. Maar het is ook duidelijk dat het boek de gepastheid van die titel overleefd heeft. Het is namelijk zo dat de godgeleerdheid die daarin onderwezen wordt momenteel niet langer de nieuwe (moderne), maar de oude godgeleerdheid is, zoals die hersteld was vanonder de antichristelijke duisternis, en die stand hield zolang de werktuigen van de latere verfijners (zuiveraars) van de protestantse leer [cynisch bedoeld] er niet over werden opgeheven en erop neerkwamen – een leer die van God was en dus noodzakelijkerwijs in overeenstemming was met de ware godzaligheid.

Het was om bij te dragen aan het bewaren van deze leer en om weerstand te bieden aan haar afbraak onder de hatelijke naam van antinomianisme, in de ongunstige positie die het in dit boek inneemt – een boek waarvan het onverdiende lot is om overal te worden tegengesproken –, dat de hierna volgende aantekeningen werden geschreven. En daarbij zijn voornamelijk twee zaken van groot gewicht geweest.

De ene is: opdat die leer, die in zo'n kwaad daglicht wordt gesteld, niet het voorwerp zou worden van de afkeer van gematigde personen, die daardoor tot wetticisme zouden worden verleid. De tweede is: opdat in deze dagen van Gods verbolgenheid, die zozeer openbaar komt in Zijn geestelijke oordelen, sommigen, die de grondslagen van deze leer van de hand van deze schrijver en andere oude godgeleerden als waarheden opvatten, de betekenis, de strekking en de bedoeling ervan niet zouden halen uit datgene waarover thans algemeen geroemd wordt, en zo tot het échte antinomianisme verleid worden.

Lezer, leg alle vooroordelen opzij, en zie met uw eigen ogen; noem de zaken bij de naam en zie anti-baxterianisme of anti-neonomianisme niet aan voor antinomianisme, en u zult vinden dat hier geen antinomianisme geleerd wordt. Maar u zult mogelijk verrast worden te zien dat de taal die door Luther en andere beroemde protestantse godgeleerden is gebezigd, nu ook gevonden wordt onder de naam van de verachte Fisher, auteur van 'Het merg van de nieuwe godgeleerdheid'.

In de aantekeningen worden verouderde en dubbelzinnige woorden, zinnen en zaken verklaard, de waarheid opgehelderd, bevestigd en verdedigd, terwijl de annotator niet schroomt om blijk te geven van zijn meningsverschil met de auteur, als hij daar een goede grond voor heeft.

Ik maak er geen punt van dat door sommigen van hem gedacht zal worden dat hij over verschillende passages te gunstig denkt; maar het is niet vreemd dat hij neigt naar de welwillende kant, omdat het boek vele jaren geleden door God aan zijn eigen ziel gezegend

is. Dus als hij in dat opzicht gedwaald heeft, is het voor u en voor mij het veiligst om te oordelen naar de woorden van iemand anders (namelijk Fisher), wiens bedoeling, naar ik met Burroughs geloof, oprecht is voor God en tot heil van de lezer. Hoe dan ook, ik ben voldaan dat hij onpartijdig deze zaken behandelt, naar het licht dat hij ontvangen heeft.

Ik adviseer altijd om eerst een kleiner deel van het boek te lezen, alvorens met het lezen van de daarbij behorende aantekeningen te beginnen, opdat u zo een helderder begrip mag ontvangen van het geheel.

Ik besluit dit voorwoord met de woorden van twee uitmuntende professoren in de theologie, die onze ernstige aandacht verdienen:

‘Ik vrees zeer dat er een soort rationele godsdienst onder ons binnenkomt. Ik bedoel daarmee: een godsdienst die alleen maar bestaat in het waarnemen van uiterlijke plichten en voorschriften, zonder de kracht der godzaligheid; en dat men daardoor zal vallen in een manier van God te dienen die slechts uit deïsme bestaat, en geen betrekking heeft op Jezus Christus en de Geest van God’ (Halyburton, in zijn memoires).

‘Ik waarschuw een ieder van u, in het bijzonder degenen die leiding aan het geweten moeten geven, dat u zichzelf oefent in studeren, lezen, meditatie en gebed, opdat u in staat mag zijn uw eigen geweten en dat van anderen in tijden van verzoeking te onderwijzen en te vertroosten en van de wet terug te voeren tot de genade, van de actieve gerechtigheid door de werken tot de passieve gerechtigheid die ontvangen wordt, of nog korter gezegd: van Mozes tot Christus’ (Luther, Commentaar op de Galatenbrief).

De auteurs van de door Edward Fisher aangehaalde werken

- AINSWORTH – Henry Ainsworth (1571-1622), nonconformist; week uit naar Nederland en was predikant van de Engelse congregationalistische gemeente te Amsterdam. Aangehaald worden zijn *Annotations on the Five Books of Moses, the Psalms, and the Song of Solomon* (1616-1623).
- AMESIUS – Guilielmus Amesijs (1576-1633), nonconformist (independent), in de Engelstalige wereld William Ames genoemd, Engelsman van geboorte en leerling van Perkins; maakte in Nederland naam in de strijd met de arminianen, nam deel aan de Dordtse synode als adviseur van Johannes Bogerman en werd later hoogleraar te Franeker. Aangehaald wordt zijn *Medulla Theologiae* (1623) in de Engelse vertaling *Marrow of Sacred Divinity* (1639).
- BABINGTON – Gervase Babington (†1610), anglicaans bisschop van Llandaff (Wales), Exeter en Worcester. Aangehaald worden zijn *Certaine, plaine, briefe, and comfortable notes upon everie chapter of Genesis* (1592) en *Comfortable notes upon the bookes of Exodus and Leviticus* (1602).
- BALL – John Ball (1585-1640), nonconformist, werd vanwege tegenwerking van de bisschop van Chester schoolmeester. Aangehaald worden zijn *A Treatise of Faith* (1632) en *A Treatise of the Covenant of Grace* (1645).
- BASTINGIUS – Jeremias Bastingius (1551-1595), Vlaming, onder meer predikant te Antwerpen en Dordrecht. Aangehaald wordt zijn verklaring van de Heidelbergse Catechismus. Waarschijnlijk gebruikte Fisher de Engelse vertaling: *An exposition or commentarie upon the catechisme of Christian religion* (1589), of anders de Latijnse editie: *In Catechesin Religionis Christianae* (1588).
- BEZA – Theodorus Beza (1519-1605), predikant en hoogleraar te Geneve; vriend, collega en opvolger van Calvijn. Aangehaald wordt zijn commentaar op Job in de Engelse vertaling daarvan: *Iob expounded by Theodore Beza, partly in manner of a commentary, partly in manner of a paraphrase* (1589).
- R. BOLTON – Robert Bolton (Robert Bolton (1572-1631), anglicaan (puritein). Aangehaald wordt zijn *A discourse about the state of true happinesse* (1611).
- S. BOLTON – Samuel Bolton (1606-1654), nonconformist; nam deel aan de Synode van Westminster. Aangehaald wordt zijn *The True Bounds Of Christian Freedom* (1645).
- BRADFORD – John Bradford (1510–1555), Engelse hervormer en martelaar. Aangehaald wordt *A Letter which he wrote to a faithful woman in her heaviness and trouble, most comfortable for all those to read that are afflicted and broken-hearted for their sins*. Fisher zal die brief hebben geciteerd uit een van de (toen reeds) meerdere uitgaven van Bradfords brieven.
- BULLINGER – Heinrich Bullinger (1504-1575), Zwitserse hervormer te Zürich. Aangehaald wordt zijn *Summa Christenlicher Religion* (1556) in de Engelse vertaling *Common places of Christian religion* (1572).
- BURROUGHS – Jeremiah Burroughs (1599-1646), nonconformist (independent), predikant onder meer te Rotterdam en Londen; nam deel aan de Synode van Westminster. Aangehaald wordt zijn *Gospel-worship: Or, The Right Manner of Sanctifying the Name of God* (1647).
- CALVIJN – Jean Calvin (1509-1564), hervormer te Geneve. Aangehaald worden zijn bekende *Institutie* in de Engelse vertaling ervan, *The institution of Christian religion* (1587), en zijn commentaren op de Evangelieën: *A harmonie upon the three Euangelists, Matthew, Mark and Luke* (1584) en *A commentarie upon the evangelist S. John* (1610).
- CAPEL – Richard Capel (1586-1656), anglicaan (puritein); nam deel aan de Synode van Westminster. Aangehaald wordt zijn *Tentations: their Nature, Danger, Cure* (1633).

- CARELESS – John Careless (†1556), Engelse martelaar, stierf in de gevangenis onder Maria de Bloedige. Aangehaald wordt een brief van Careless aan John Bradford, mogelijk uit de uitgave *Certain most godly, fruitful, and comfortable letters of such true saintes and holy martyrs of God, as in the late bloodye persecution here within this realme, gaue their lyues for the defence of Christes holy gospel: written in the tyme of their affliction and cruell imprisonment* (1564).
- CARYL – Joseph Caryl (1602-1673), nonconformist (independent), predikant te Londen. Aangehaald wordt een door Fisher beluisterde preek van Caryl.
- CORNWELL – Francis Cornwell (zowel geboorte- als sterfjaar onbekend). Aangehaald wordt zijn: *Gospel-repentance floweth from faith, and attendeth a iustified person all his dayes* (1645).
- COTTON – John Cotton (1585-1652), nonconformist, predikant in Boston (Engeland) en Massachusetts (New-England, Noord-Amerika). Aangehaald wordt zijn *Sixteen questions of serious and necessary consequence* (1644).
- CULVERWELL – Ezekiel Culverwell (†1631), nonconformist. Aangehaald wordt zijn *A treatise of faith* (1623).
- DENT – Arthur Dent (†1603), anglicaan (puritein). Aangehaald wordt zijn *The plain man's pathway to heaven* (1601).
- DICKSON – David Dickson (1583–1663), Schotse theoloog. Aangehaald wordt zijn *A Short Explanation of the Epistle to the Hebrews* (1637).
- DIODATI – Giovanni Diodati (1576-1649), Italiaan; hoogleraar Hebreeuws en theologie in Geneve. Aangehaald wordt de Engelse vertaling van zijn Bijbelvertaling met kanttekeningen: *Pious and Learned Annotations upon the Holy Bible* (1648).
- DOD – John Dod (1550-1645), nonconformist. Aangehaald wordt zijn *A Plaine and Familiar exposition of the Ten Commandements* (1612).
- DOWNHAM – George Downham (ook wel: Downname) (1560–1634), anglicaan in Ierland. Aangehaald wordt onder meer zijn *A Treatise of Justification* (1639).
- DU PLESSIS-MORNAY – Philippe du Plessis-Mornay (1549-1623), Franse (Hugenoets) theoloog en staatsman. Aangehaald wordt een Engelse vertaling van zijn *De la vérité de la religion chrestienne* (1583), namelijk *The Trueness of the Christian Religion* (1587).
- DYKE – Daniel Dyke (†1614), nonconformist. Aangehaald wordt zijn *Two treatises. The one, of repentance, the other, of Christs temptations* (1616).
- ELTON – Edward Elton (†1624), anglicaan (puritein). Aangehaald worden zijn *An exposition of the Epistle of St Paule to the Colossians* (1615), *The complaint of a sanctified sinner answered: or An explanation of the seuenth chapter of the Epistle of Saint Paul to the Romans* (1618) en *An exposition of the ten commandements of God* (1623).
- FORBES – John Forbes (1568–1634), Schotse predikant van de Engelse gemeenten te Middelburg en Delft. Aangehaald wordt zijn *A Treatise tending to the clearing of Justification* (1616).
- FOXE – John Foxe (†1587), anglicaan, nam in Geneve deel aan de voorbereiding van Geneva Bible, een herziening van de vertaling van Tyndale, met toevoeging van kanttekeningen. Bekend is vooral zijn *Book of martyrs* (1563). Aangehaald worden *A sermon of Christ crucified* (1575) en *Treatise in the which the chieftest poyntes of the doctrine of God his election, are so plainely set forth, as the verie simplest may easily vnderstand it, and reape great profite thereby* (1576).
- GIBBONS – Nicholas Gibbons (geboorte- en sterfjaar onbekend). Aangehaald worden zijn *Questions and Disputations concerning the Holy Scripture* (1601).
- GOODWIN – Thomas Goodwin (1600-1680), nonconformist (independent), nam deel aan de Synode van Westminster. Aangehaald wordt zijn *Christ Set Forth, in His Death, Resurrection, Ascension, Sitting at God's Right Hand, and Intercession* (1642) en *A child of light walking in darkness* (1636).

- GRAY – Het is niet bekend welke Gray bedoeld wordt. De bekende Schot Andrew Gray (1633-1656) was twaalf jaar oud toen de eerste druk van *The Marrow* verscheen. Aangehaald wordt een preek van Gray over de volmaaktheid van een christen.
- GREENHAM – Richard Greenham (†1594), anglicaan (puritein). Aangehaald wordt zijn *Paramythion: two treatises of the comforting of an afflicted conscience* (1598).
- GROTIUS – Hugo Grotius (1583-1645), Nederlandse jurist en theoloog. Aangehaald wordt zijn *Defensio fidei catholicae de satisfactione Christi* (1617). Deze aanhaling lijkt te bewijzen dat Fisher het Latijn machtig was; een Engelse vertaling van dit werk verscheen voor het eerst in 1692.
- HALL – Joseph Hall (1574-1656), anglicaan (puritein), werd door Jacobus I afgevaardigd naar de Dordtse synode; werd later bisschop van Norwich. Aangehaald wordt waarschijnlijk zijn verklaring van de zendbrieven: *Epistles* (1608-1611).
- HOOKE – Thomas Hooker (1586-1647), nonconformist. Aangehaald worden onder meer: *The Soul's Exaltation* (1638), *The Poor Doubting Christian Drawn to Christ* (1636) en *The Soules Exaltation; a treatise containing the Soules Union with Christ* (1638).
- LIGHTFOOT – John Lightfoot (1602-1675), anglicaan. Aangehaald worden zijn *Miscellanies, Christian and Judaical* (1629).
- LUTHER – Martin Luther (1483-1546), Duitse hervormer. Veelvuldig wordt aangehaald zijn verklaring van de Galatenbrief, waarschijnlijk de Engelse vertaling daarvan: *A commentarie of M. Doctor Martin Luther upon the Epistle of S. Paul to the Galathians* (1575). Daarnaast worden aangehaald zijn bekende boekje over de vrijheid van een christen: *A treatise, touching the libertie of a Christian* (1579) en *Special and chosen sermons of D. Martin Luther, collected out of his writings and preachings* (1578).
- MANTUA – Benedetto van Mantua of Benedetto Fontanini (1495-1556), Italiaanse monnik, was waarschijnlijk de auteur van het anonieme geschrift over de weldaad van Christus: *Trattato Utilissimo del Beneficio di Giesu Christo Crocifisso verso i christiani* (1543). Fisher haalt een van de Engelse uitgaven van het boekje (1548 of 1573) aan: *The Benefit of Christ Crucified*.
- MARSHALL – Stephen Marshall (†1655), nonconformist. Aangehaald wordt zijn *A defence of infant-baptism* (1646).
- MARTYR VERMIGLI – Pietro Mariano Vermigli (1499-1562), Italiaan, was onder meer hoogleraar te Straatsburg. Vanaf 1547 doceerde hij te Oxford, totdat hij in 1553 onder Maria de Bloedige moest vluchten. Aangehaald wordt zijn commentaar op de Romeinenbrief, waarschijnlijk uit de Engelse uitgave: *Most fruitfull and learned commentaries* (1564).
- MAYER – John Mayer (1583-1664). Anglicaan. Waarschijnlijk wordt aangehaald zijn *The English Catechisme, or a Commentarie on the Short Catechisme* (1621).
- MERBECKE – John Marbeck (1510-1585), anglicaan. Aangehaald wordt zijn *Booke of Notes and Common places* (1581).
- MUSCULUS – Wolfgang Musculus (1497-1563), Zwitserse hervormer te Bern. Aangehaald wordt de Engelse vertaling van zijn *Loci Communes Sacrae Theologiae* (1560) namelijk *Common places of Christian religion* (1563).
- OCHINO – Bernardino Ochino (1487-1564), Italiaan, vluchtte naar Geneve en verbleef onder meer in Engeland ten tijde van Eduard VI. Aangehaald wordt *Fourteen sermons of Barnardine Ochyne, concerning the predestination and election of God* (1551).
- PAREUS – David Pareus (1548-1622), Duitse theoloog, hoogleraar te Neustadt en leerling van Ursinus. Aangehaald wordt wat Pareus zegt over Psalm 40, zonder dat duidelijk is welk werk van Pareus door Fisher wordt aangehaald.

- PEMBLE – William Pemble (†1623), nonconformist. Aangehaald wordt zijn: *Vindiciae fidei, or A treatise of justification by faith* (1629).
- PERKINS – William Perkins (1558-1602), anglicaan (puritein), verbonden aan de universiteit van Cambridge en *lecturer* van Great St. Andrews. Aangehaald worden zijn *An exposition of the Symbole or Creed of the Apostles* (1595) en *A godly and learned exposition of Christs Sermon in the Mount* (1608).
- POLANUS – Armandus Polanus von Polansdorf (1561-1610), Duitser, hoogleraar te Bazel. Aangehaald wordt een Engelse vertaling van zijn *Syntagma theologiae christianae: The Substance of Christian Religion* (1597).
- PRESTON – John Preston (1587-1628), nonconformist. Aangehaald worden zijn *The New Covenant* (1629), *A Treatise Of Effectuall Faith* (1630) en *Mount Ebal, Treatise of the Divine Love* (1638).
- REYNOLDS – Edward Reynolds (1599-1676), nonconformist/anglicaan, bisschop van Norwich; nam deel aan de Synode van Westminster. Aangehaald worden zijn *An explication of Psalm 110* (1642) en *Use of the law*, een hoofdstuk uit zijn *The Sinfullness of Sin* (1639).
- RHEGIUS – Urbanus Rhegius (1489-1541), Duitse hervormer onder meer te Augsburg. Aangehaald wordt zijn *Dialogus von der schönen predigt, die Christus Luc. 24 von Jerusalem bis gen Emaus aus Mose und allen Propheten gethan* (1537) in de Engelse vertaling daarvan: *The sermon, which Christ made on the way to Emaus to those two sorrowfull disciples, set downe in a dialogue by D. Urbane Regius, wherein he hath gathered and expounded the chiefe prophecies of the old Testament concerning Christ* (1578).
- ROLLOCK – Robert Rollock (1555-1599), Schotse theoloog. Aangehaald worden: *A Treatise of Our Effectuall Calling* (1597) en *Lectures, upon the history of the Passion, Resurrection, and Ascension of our Lord Iesus Christ* (1616).
- ROUSE – Francis Rous or Rouse (1579-1659), anglicaan (puritein), staatsman en theoloog. Aangehaald wordt zijn *Mystical Marriage between a Soule and her Saviour* (1635).
- SIBBS – Richard Sibbs (1577-1635), anglicaan (puritein). Aangehaald wordt zijn *The Soul's Conflict with itself, and victory over itself by faith* (1635).
- SLATER – Samuel Slater (geboorte- en sterfjaar onbekend). Aangehaald wordt zijn: *The two covenants from Sinai, and Sion: drawn up catechetically, and plainly* (1644).
- SMITH – John Smith (1563-1616), anglicaan (puritein). Aangehaald wordt zijn: *An exposition of the Creed: or, An explanation of the articles of our Christian faith* (1632).
- STOCK – Richard Stock (1569-1626), anglicaan (puritein), predikant te Londen. Aangehaald wordt *The Doctrine and Use of Repentance* (1610).
- TAYLOR – Thomas Taylor (1576-1632), anglicaan (puritein). Aangehaald wordt zijn *Regula vitæ the rule of the law under the Gospel. Containing a discovery of the pestiferous sect of libertines, antinomians, and sonnes of Belial, lately sprung up both to destroy the law, and disturbe the faith of the Gospell: wherein is manifestly proved, that God seeth sinne in iustified persons* (1631).
- TOWNE – Robert Towne (1592/3-1664), nonconformist. Aangehaald wordt *Assertion of Grace* (1644).
- TYNDALE – William Tyndale (1494-1536), Engelse hervormer. Aangehaald worden *A path way into the holy scripture* (1536), aantekeningen in zijn Bijbelvertaling en de *Whole Works of W. Tyndall* (1573).
- URSINUS – Zacharias Ursinus (1534-1583), Duits gereformeerd theoloog en belangrijkste auteur van de Heidelbergse Catechismus. Aangehaald wordt zijn verklaring van de catechismus, waarschijnlijk in de Engelse vertaling: *The summe of Christian religion* (1587).
- VAUGHAN – Richard Vaughan (1550-1607), anglicaan (puritein) uit Wales. Aangehaald wordt zijn *A Method, or briefe instruction, verie profitable and speedy, for the reading and understanding of the old and new Testament* (1590).

- VIREL – Matthieu Virel (1561-1595), Franse predikant (Hugenoot). Aangehaald wordt een Engelse vertaling van *La religion chrestienne declarée par dialogue* (1586), namelijk *A learned and excellent treatise containing all the principall grounds of Christian religion* (1594).
- WALKER – George Walker (1581-1651), anglicaan. Aangehaald wordt zijn: *The Manifold Wisdom of God in the divers dispensation of grace by Jesus Christ, in the Old and New Testament. In the covenant of faith and workes. Their agreement and difference* (1640).
- WARD – Samuel Ward (1577-1640), anglicaan (puritein), werd door Jacobus I afgevaardigd naar de Dordtse Synode en werd later hoogleraar te Cambridge. Aangehaald wordt zijn *The Life of Faith* (1625).
- WHATELY – William Whately (1583-1639), anglicaan (puritein). Aangehaald wordt zijn *God's Husbandry* (1622).
- WILLET – Andrew Willet (†1621), anglicaan. Aangehaald worden zijn *Hexapla upon Exodus* (1608) en *Hexapla: that is, a six-fold commentarie vpon the most diuine Epistle of the holy Apostle S. Paul to the Romanes* (1620).
- WILLIAMS – Gryffith Williams (1589-1672), anglicaan uit Wales. Aangehaald wordt zijn *Seven Golden Candlesticks, holding the Seven Greatest Lights of Christian Religion* (1627).
- WILSON – Thomas Wilson (1563-1622), anglicaan (puritein), nam deel aan de Synode van Westminster. Aangehaald wordt zijn commentaar op de Romeinenbrief, in de vorm van een samenspraak tussen Timotheüs en Silas: *A commentary on the most divine epistle of St. Paul to the Romans* (1627).

Het Merg van het Evangelie

Eerste deel

Het verbond der werken
en het verbond der genade

SPREKERS:

Evangelista, een leraar van het Evangelie,
Nomista, een wettisch mens,
Antinomista, een wetsbestrijder,
Neophytus, een jonge christen.

Opdracht aan kolonel Downes

AAN DE EDELACHTBARE KOLONEL JOHN DOWNES

Een van de leden van het edelachtbare Lagerhuis, etc.

E.F. wenst u toe de ware kennis van God in Christus.

HOOGST GEËERDE HEER,

Hoewel ik zie dat nieuwe uitgaven, voorzien van nieuwe toevoegingen, soms gepubliceerd worden met nieuwe opdrachten als blijk van verering, vind ik toch dat, zolang hij die voorheen het onderwerp als waarheid erkend heeft, nog in leven is en er nog dezelfde genegenheid voor heeft, er geen behoefte is aan een nieuwe beschermheer, maar wel aan een nieuwe brief.

Laat het u dan welgevallen mij toe te staan u te vertellen dat uw hoge positie mij, zowel nu als al eerder, er enigmate toe bewoog om u te kiezen als beschermheer van mijn werk, maar het zijn toch uw genadegaven die er mij toe hebben uitgenodigd, want God heeft u bijzondere geestelijke zegeningen in hemelse dingen in Christus geschonken. Dit is mij verklaard door degenen die u kenden toen u nog jong was, hoe Christus u toen ontmoette en door de zending van Zijn Geest in uw hart u ten eerste overtuigde van zonde, hetwelk bleek uit de conflicten die uw ziel toen had met uzelf en met satan, terwijl u niet in Christus geloofde; en ten tweede van gerechtigheid, hetwelk duidelijk werd uit de vrede en de troost die u nadien kreeg door te geloven dat Christus tot de Vader gegaan was, en in Zijn tegenwoordigheid verscheen als uw Advocaat en Borg Die voor u instond; en ten derde van oordeel, hetwelk sindsdien openbaar kwam in uw voorzichtige omgang met ware godvruchtige mensen, om 'uw zaken met recht te beschikken' (Ps. 112:5) in het wandelen overeenkomstig de Geest van Christus.

Ik ben niet vergeten uw uitgesproken verlangen om het ware onderscheid te kennen tussen het 'verbond der werken' en het 'verbond der genade', en om bevindelijk bekend te worden met de leer van vrije genade, de verborgenheden van Christus en het leven des geloofs. Getuige niet alleen uw hoge goedkeuring van sommige hoofdpunten van een preek over het geloofsleven die ik eens hoorde en aan u vertelde, maar ook uw ernstige verzoek aan mij om die duidelijk op te schrijven en het land in te zenden, ja, getuige uw hoge goedkeuring van deze samenspraak toen ik u voor het eerst in kennis stelde van de inhoud ervan, en u mij aanmoedigde om het in druk uit te geven, getuige ook uw vriendelijke ontvangst ervan alsmede uw hartelijke erkentelijkheid voor mijn liefde, die door mij tot uiting was gebracht in het opdragen ervan aan uw edelachtbare naam.

Waarde heer, aangezien het de Heere behaagd heeft mij te bekwamen om dit werk te verbeteren en uit te breiden, hoop ik dat uw genegenheid tot de zaken erin vervat, eveneens toe zal nemen in de overweging dat het de vorengenoemde waarheden bedoelt op te helderen, en door Gods zegen kan dienen als een middel om deze dieper in uw hart te doen wortelen. En zeker, mijnheer, ik vertrouw dat hoe meer zij in iemands hart groeien en bloeien, des te meer alle verdorvenheden van het hart zullen wijken en ondergaan. O, als de waarheden in deze samenspraak vervat, maar net zo veel in mijn hart waren als ze dat zijn in mijn hoofd, was ik een gelukkig mens. Want dan zou ik meer bevrijd zijn van

trots, ijdele roem, toorn, boosheid, eigenliefde en liefde tot de wereld, dan ik ben. Dan zou ik meer ootmoedigheid, zachtmoedigheid en liefde tot God en de mensen hebben, dan ik heb. O, dan zou ik alleen met Christus tevreden zijn, en leven boven alle dingen van de wereld; dan zou ik bevindelijk weten hoe overvloed te hebben en hoe gebrek te hebben; dan zou ik geschikt zijn voor elke toestand: niets zou mij ongelegen kunnen komen. O, dat het de Heere behagen mocht deze waarheden door Zijn gezegende Geest in onze harten te schrijven!

U zeer nederig smekend mij mijn vrijmoedigheid niet euvel te duiden en u te verwaardigen dit werk in uw begunstiging en bescherming aan te nemen, neem ik nu nederig afscheid van u, en verblijf, uw zeer aan u verplichte dienstwillige dienaar

EDWARD FISHER

Voorwoord van Edward Fisher

AAN ALLE LEZERS DIE NEDERIG VAN HART ZIJN EN DE NOODZAAK
ZIEN OM ZICHZELF EN GOD IN CHRISTUSTE LEREN KENNEN

GELIEFDE CHRISTENEN,

Ik smeed u te overwegen dat zoals de eerste Adam als een openbaar persoon met God in een verbond kwam voor het hele menselijke geslacht, en dit verbrak, waardoor allen zondig werden en schuldig de eeuwige dood en de verdoemenis te ondergaan, zo ook Jezus Christus, de tweede Adam, als een openbaar persoon met God Zijn Vader in een verbond kwam voor alle uitverkorenen,¹ dat wil zeggen, voor al degenen die in Zijn Naam geloofd hebben of nog geloven zullen, en voor hen het verbond heeft bewaard, waardoor zij rechtvaardig werden en erfgenamen van het eeuwige leven en de verlossing.² Daarom is het onze grootste wijsheid en behoort het onze grootste zorg en ons streven te zijn om uit en van de eerste Adam te komen tot en in de tweede Adam, opdat wij zo 'gelovende, het leven mogen hebben in Zijn Naam' (Joh. 20:31).

En toch, helaas, er is geen zaak in de hele praktische godgeleerdheid waarvan wij van nature zo'n afkeer hebben en waartegen wij zo gekant zijn als juist dit. Ook is er niets dat de satan zo krachtig probeert te verhinderen dan dat we dat zouden doen. En daarom zijn wij allen van nature geneigd om te blijven en voort te gaan in die zondige en ellendige staat waarin de eerste Adam ons heeft gestort, zonder daaraan enige aandacht te schenken of erdoor getroffen te zijn; zover zijn wij er vandaan om daaruit tevoorschijn te komen.

En als het de Heere behaagt om door enig middel onze ogen te openen om onze ellende te zien, en wij daarop beginnen eruit te stappen, zijn wij helaas toch meer geneigd om terug te keren tot de onzondige staat van de eerste Adam met ons streven en worstelen om de zonde te verlaten, plichten te vervullen en goede werken te doen, hopende daardoor onszelf zo rechtvaardig en heilig te maken, dat God ons weer in het paradijs zal toelaten om van de boom des levens te eten en eeuwig te leven. Dit doen wij totdat wij bij de ingang van de hof van Eden 'een vlamme lemmer eens zwaards zien, dat zich omkeert, om te bewaren de weg van de boom des levens' (Gen. 3:24).³

Is het niet gewoon dat, wanneer de Heere iemand van zijn zonden overtuigt, hetzij door Zijn Woord hetzij door Zijn roede, deze dan uitroept: 'O, ik ben een zondig mens; want ik heb goddeloos geleefd, en daarom is het zeker dat de Heere toornig op mij is en mij in de hel zal verdoemen. O, wat zal ik doen om mijn ziel te redden?' Is er dan geen onkundige en ellendige trooster bij de hand, die bereid is om te zeggen: 'Wanhoop toch niet, mens, maar heb berouw over uw zonden, en vraag God om vergeving en om vernieuwing van uw leven, en twijfel er niet aan dat Hij u genadig zal zijn,⁴ want, weet u, Hij heeft beloofd dat wanneer een zondaar berouw heeft over zijn zonden, Hij hem deze vergeven zal.'⁵

En zal hij zichzelf hierna niet troosten, en op zijn minst in zijn hart zeggen: 'O, als de Heere mijn leven maar wil sparen en mijn dagen verlengen, dan zal ik een nieuw mens worden. Het spijt mij zeer dat ik zo'n zondig leven heb geleid; maar ik zal voor de hele wereld nooit meer doen wat ik gedaan heb. O, u zult een grote verandering in mij zien; geloof dat maar?'

En hierop richt hij zijn leven in volgens een nieuwe koers, en wordt misschien wel een ijverige belijder in de godsdienst, die alle christelijke oefeningen vervult, zowel in het openbaar als in het verborgen, zijn oude vrienden verlaat en omgang onderhoudt met godsdienstige mensen. En mogelijk gaat hij zo door tot aan de dag van zijn dood en denkt bij zichzelf zeker te zijn van de hemel en de eeuwige gelukzaligheid. En toch kan hij bij dit alles onwetend zijn van Christus en Zijn gerechtigheid, en daarom zijn eigen gerechtigheid oprichten.

Waar is de man, of waar is de vrouw die waarlijk tot Christus gekomen is, die bij zichzelf niet enige ondervinding van deze aard gehad heeft? Indien er zijn die hun leven gereformeerd hebben en belijders van de godsdienst zijn geworden, en dit niet in meerdere of in mindere mate in zichzelf opgemerkt hebben, dan hoop ik dat ze verder gekomen zijn dan een wettische belijder of één die nog onder het verbond der werken is.

Ja zelfs, waar is de man of de vrouw die waarlijk in Christus is, die niet in zichzelf de neiging vindt om zijn of haar hart van Christus terug te trekken en enig vertrouwen in eigen werken en daden te stellen? Indien er zijn die dit niet bij zichzelf aantreffen, hoop ik dat hun hart hen niet bedriegt.

Laat ik openhartig erkennen dat ik tenminste een twaalfal jaren een belijder van de godsdienst was, voordat ik enige andere weg naar het eeuwige leven kende dan te treuren over mijn zonden, om vergeving te smeken, te pogen en te worstelen om de wet te vervullen en de geboden te onderhouden, zoals Dod en andere godzalige mannen deze hadden verklaard. En waarlijk, ik herinner mij dat ik hoopte dat ik tenslotte de volmaakte vervulling van de wet zou bereiken. En ondertussen dacht ik dat God de wil voor de daad zou aanvaarden, of dat wat ik niet kon doen, Christus voor mij gedaan had.

En hoewel het tenslotte de Heere behaagde mij, door middel van een persoonlijk onderhoud met Thomas Hooker, ervan te overtuigen dat ik maar een trotse farizeeër was, en mij de weg te laten zien van het geloof en de verlossing door Christus alleen, en mij, naar ik hoop, een hart te geven om dit enigermate te omhelzen, toch was ik en ben ik helaas door de zwakheid van mijn geloof nog geneigd om af te wijken naar het verbond der werken. Daarom ben ik niet tot die blijdschap en vrede in het geloof gekomen, noch tot die mate van liefde tot Christus en om als een man voor de zaak van Christus te zijn als ik van velen van Gods heiligen geloof dat zij dat in de tijd van dit leven bereiken. De Heere zij mij genadig, en vermeerder mijn geloof!

En zijn er geen anderen, hoewel ik hoop maar weinigen, die verlicht werden om hun ellende te zien vanwege hun zondesschuld, maar niet vanwege hun zondesmet, en die als ze horen van de rechtvaardiging uit vrije genade door de verlossing die in Jezus Christus is, die leer toejuichen en grootmaken, diegenen volgend die deze het meest prediken en aandringen, en die als het ware door het horen ervan schijnen meegesleept te worden met de gedachte dat zij door Christus om niet zijn gerechtvaardigd van de zondesschuld, hoewel zij toch de zondesmet behouden hebben?⁶ Dit zijn degenen die zichzelf tevreden stellen met een kennis van het Evangelie die meer in het hoofd zit dan in het hart, die roemen en zich verheugen in de vrije genade en in de rechtvaardiging door het geloof alleen, hun geloof in Christus belijden, en toch niet het eigendom van Christus zijn. Dat zijn zij die kunnen spreken als gelovigen, en die toch niet als gelovigen wandelen. Zij hebben een tong als van de heiligen, en vertonen toch een gedrag en voeren een conversatie als der duivelen. Het zijn zij die niet gehoorzaam zijn aan de wet van Christus, en daarom terecht 'antinomianen' worden genoemd.

Nu, deze beide wegen, die van Christus afleiden, zijn terecht voor dwaalwegen gehouden. En voor zover ik weet is het niet alleen een zaak van 18 of 20 jaar geleden, maar ook de laatste drie tot vier jaar is er veel te doen geweest, in de prediking en ook in geschriften en twistgesprekken, zowel om de mensen er vanaf te trekken als om hen er vanaf te houden. Heftige twisten zijn er geweest aan beide kanten, en alles, vrees ik, met weinig succes. Want heeft niet de strikte belijder van de wet, terwijl hij poogde de losse belijder van het Evangelie van het antinomiaanse pad af te leiden, zichzelf en anderen temeer in het juk der dienstbaarheid verstrikt? (Gal. 5:1). En heeft de losse belijder van het Evangelie, terwijl hij poogde de strikte belijder van de wet van het wettische pad af te leiden, niet anderen geleerd door hun vrijheid van de wet te beloven, en is zelf de dienstknecht der verdorvenheid geweest? (2 Petr. 2:19).

Om deze reden heb ik, hoewel ik niets ben, door de genade van God getracht in deze samenspraak als een tussenpersoon tussen hen beiden in te lopen, door een ieder van hen zijn dwaalweg te laten zien, met de middenweg (welke is Jezus Christus waarlijk aan te nemen en in Hem overeenkomstig Zijn wil te wandelen)⁷ als een middel om hen beiden tot Hem te brengen, en hen beiden één in Hem te maken. O, dat het de Heere behagen mocht dit zo aan hen te zegenen, dat het een middel zou mogen zijn om dit gevolg teweeg te brengen!

Ik heb, zoals u zien zult, veel daarvan verzameld uit bekende en beproefde schrijvers, en heb daarin toch geen mens onrecht aangedaan, want ik heb het weer aan de rechtmatige eigenaar teruggegeven. Een deel ervan hebben mijn manuscripten mij verschaft; en van de rest hoop ik dat ik zeggen mag, zoals Jakob van zijn wildbraad (Gen. 27:20): 'dat de Heere het mij heeft doen ontmoeten'. Laat mij het zonder ijdele roem mogen uitspreken, dat ik hierbij getracht heb de werkzame bij na te doen, die uit verschillende bloemen honing en was verzamelt en daarvan één honingraat maakt. Indien er zielen zijn die er enige zoetheid in proeven, laten zij dan God prijzen en voor mij bidden, die zo zwak ben in het geloof en zo koud in de liefde.

E.F.

1 'Het verbond (nl. der werken) dat met Adam werd gemaakt, was niet voor hemzelf alleen, maar ook voor zijn nageslacht, alle mensenkinderen, door natuurlijke generatie van hem afstammend; die allen zondigden in hem en zijn met hem gevallen in zijn eerste overtreding' (Shorter Catechism, 16). 'Het verbond der genade werd met Christus gemaakt, als de tweede Adam, en in Hem met al Zijn uitverkorenen, als Zijn zaad' (Larger Catechism, 31).

2 Zo wordt hier onderwezen dat de afsmeking of koop van de verlossing en de toepassing ervan van dezelfde uitgestrektheid zijn als Adams vertegen-

woordiging en de ondergang door zijn val, de eerste zich uitstrekkend tot de uitverkorenen, de laatste tot alle mensenkinderen.

3 [De oorsprong van het wetticisme] Dat is, tot wij er toe worden gebracht te wanhopen om in de weg van het verbond der werken de zaligheid te verkrijgen. Schenk hier aandacht aan de oorsprong van het wetticisme, namelijk de natuurlijke geneigdheid van het hart van de mens tot de weg van de wet als een verbond der werken, en zijn onbekendheid met de wet in zijn geestelijke zin en grote uitgestrektheid (Rom. 7:9; 10:2, 3).

4 [*Ellendige vertroosters*] In de gehele raad die deze ca-suïst* aan de bedroefde van geest geeft, is niet één woord van Jezus Christus, de heerlijke Middelaar, noch van het geloof in Zijn bloed; en hiermee is in overeenstemming de uitwerking die het op de bedroefde mens heeft, die troost put uit zichzelf, zonder maar enigszins op de Heere Jezus Christus te zien, zoals uit de volgende alinea blijkt.

Zie het Schriftuurlijke patroon in zulk een geval: ‘Wat zullen wij doen, mannen broeders? En Petrus zeide tot hen: Bekeert u, en een iegelijk van u worde gedoopt in de Naam van Jezus Christus tot vergeving der zonden’ (Hand. 2:37, 38). ‘Lieve heren, wat moet ik doen, opdat ik zalig worde? En zij zeiden: Geloof in de Heere Jezus Christus, en gij zult zalig worden’ (Hand. 16:30, 31). De Leidraad, getiteld ‘Over het huisbezoek aan zieken’, zegt het zo: ‘Als blijkt dat hij geen gepast gevoel van zijn zonden heeft, dan moet worden getracht hem van zijn zonden te overtuigen, hem bekend te maken met het gevaar van verder uitstel van zijn bekering, en met de zaligheid die te allen tijde wordt aangeboden, teneinde zijn geweten te doen ontwaken, hem krachtig uit een dwaze toestand van zorgeloosheid wakker te doen worden, en hem bevreesd te maken voor de rechtvaardigheid en de toorn van God.’ Hier vindt deze ellendige vertrooster de bedroefde ziel, en hij had hem aangaande een beledigde God moeten onderwijzen, hetgeen in deze Leidraad onmiddellijk volgt: ‘voor Wie niemand kan bestaan dan hij die, zijnde in zichzelf verloren, Christus door het geloof aangrijpt.’

5 Deze zin, die uit het Engelse Dienstboek is genomen, wordt in de ‘Praktijk der godzaligheid’, pagina 122, geciteerd uit Ezechiël 33:14, 16, en wordt gerekend tot die Schriftplaatsen waarvoor geldt dat een verkeerde interpretatie als gevolg van onkunde de zondaar van de praktijk der godzaligheid terughoudt. Maar het is waar dat deze zin in het Oude en Nieuwe Testament niet is te vinden; en daarom werd er bezwaar tegen gemaakt, met name omdat hij in het Dienstboek voorkwam onder de naam van

* Volgens Van Dale: een moralist die er zich op toelegt gewetensvragen op te lossen.

‘aanhaling uit de Schrift’, zogenaamd geciteerd uit Ezechiël 18:21, 22 (Redenen voor de noodzakelijkheid van reformatie, etc. p. 26).

6 [*De oorsprong van het antinomianisme*] Let hier op de oorsprong van het antinomianisme, namelijk het ontbreken van een grondige overtuiging van de afschuwelijkheid en verachtelijkheid van de zonde, die de ziel walgelijk en verfoeilijk maakt in de ogen van een heilig God. Vandaar is het dat wanneer de zondaar zijn behoefte aan Christus niet ziet, hij ook Christus niet wil aannemen en niet tot zijn volkomen zaligheid op Hem wil rusten, maar her- en derwaarts loopt om het tot de helft terug te brengen, door naar Zijn rechtvaardigmakend bloed te grijpen en Zijn heiligmakende Geest te veronachtzamen, en zo schiet hij tekort om deel aan deze zaak te kunnen hebben.

7 [*De middenweg*] Een korte en kernachtige beschrijving van de middenweg, het enige pad naar de hemel: ‘Jezus Christus (de Weg, Joh. 14:6), waarlijk aangenomen’ (door het geloof, Joh. 1:12) – dit wordt door de wettische mensen over het hoofd gezien – ‘en in overeenstemming hiermee in Hem wandelende’ (door heiligheid van hart en leven (Kol. 2:6) – dit wordt door de antinomiaan veronachtzaamd. Het geloof van de antinomiaan is slechts voorgewend en is niet het ware geloof, aangezien het niet beantwoordt aan de plicht om te wandelen in Christus. De heiligheid van de wettische mens is slechts voorgewend en geen ware heiligheid, aangezien hij Christus niet waarlijk aangenomen heeft, en daarom onbekwaam is om in Christus te wandelen, hetgeen de enige ware heiligheid is die voor het gevallen mensdom toereikend is.

Dus de wettische mens en de antinomiaan zijn beiden verstoken van het ware geloof en de ware heiligheid, aangezien er geen wandelen in Christus kan zijn zonder een waar aannemen van Hem, en er kan geen waar aannemen van Hem zijn zonder een wandelen in Hem. Zo zijn zij beiden van de enige weg der zaligheid af, en als zij zo doorgaan, moeten zij noodzakelijk omkomen. Om welke reden het voor eenieder die waarde toekent aan zijn eigen ziel, van belang is ervoor te zorgen dat hij op de middenweg gevonden wordt.

Inleiding

Nomista: Mijnheer, mijn buurman Neophytus en ik hebben onlangs met onze vriend en goede bekende, Antinomista, een gesprek gehad over enige punten van de godsdienst, waarin hij van ons beiden verschilde van mening. Hij zei ten slotte dat hij wel door u, als onze leraar, beoordeeld wilde worden. Daarom hebben wij de vrijmoedigheid genomen om met z'n drieën tot u te komen, met het verzoek om ons aan te horen en over onze meningsverschillen te oordelen.

Evangelista: U bent allen bij mij zeer welkom. En als u het op prijs stelt mij uw verschillen van mening te laten horen, dan zal ik u zeggen hoe ik erover denk.

1. Enige geschillen over de wet

Nomista: Het is zeker, mijnheer, dat hij en ik in vele dingen van opvatting verschillen; maar wel in het bijzonder betreffende de wet. Want ik zeg dat de wet voor een gelovige een regel des levens behoort te zijn; maar hij beweert dat dit niet zo is.

Neophytus: Inderdaad mijnheer, het grootste verschil tussen hem en mij is dit: hij wil mij overreden om in Christus te geloven, en gebiedt mij verheugd te zijn in de Heere, en blijmoedig te leven, al gevoel ik ook nog zo veel verdorvenheden in mijn hart, ja al ben ik ook nog zo zondig in mijn leven. Deze dingen kan ik niet doen, en ik meen ook dat ik het niet móét doen, maar dat ik veeleer behoor te vrezen, bedroefd te zijn, en te treuren over mijn zonden.

Antinomista: Het is waar, mijnheer, dat het grote verschil tussen mijn vriend Nomista en mij de wet betreft; en daarom is dit ook de voornaamste zaak waarmee wij tot u komen.

Evangelista: Ik herinner mij dat de apostel Paulus aan Titus beveelt de dwaze vragen en de twistingen over de wet te wederstaan omdat ze onnut en ijdel zijn (Tit. 3:9). En ik vrees dat ook uw twistingen zo zijn geweest.

Nomista: Mijnheer, wat mij betreft, ik acht het zeer gepast dat iedere ware christen ijvert voor Gods heilige wet, inzonderheid nu, terwijl een menigte van antinomianen zich daartegen verzet, en zij alles doen wat zij kunnen om die wet totaal te vernietigen en geheel uit de Kerk uit te roeien. Ik denk zeker, mijnheer, dat zij in een christelijke gemeente niet toegelaten behoorden te worden.

Evangelista: Ik verzoek u, buurman Nomista, wees niet zo driftig, en laten ook zulke onchristelijke uitdrukkingen onder ons geen plaats hebben. Maar laat ons samen spreken in liefde en in de geest der zachtmoedigheid (1 Kor. 4:21), zoals christenen betaamt. Ik beken met de apostel Paulus, dat in het goede alle tijd te ijveren, goed is (Gal. 4:18). Maar, zoals diezelfde apostel eens van de Joden zei, ik vrees dat ik ook van sommige christenen zeggen

moet dat zij ijveraars zijn van de wet (Hand. 21:20), ja dat sommigen die leraars der wet willen zijn, niet verstaan, noch wat zij zeggen, noch wat zij bevestigen (1 Tim. 1:7).

Nomista: Mijnheer, ik twijfel zeker niet aan wat ik zeg en wat ik bevestig, wanneer ik zeg en bevestig dat de heilige wet van God een regel des levens behoort te zijn voor een gelovige; want ik durf voor de waarheid van deze zaak mijn ziel te pand geven.

Evangelista: Maar welke wet bedoelt u?

Nomista: Maar, mijnheer, vraagt u welke wet ik bedoel? Zijn er dan meer wetten dan één?

2. Een drieërlei wet

Evangelista: Ja, er wordt in de Schrift van verscheidene wetten gewag gemaakt. Maar zij kunnen alle ondergebracht worden onder deze drie: namelijk de wet der werken, de wet des geloofs, en de wet van Christus¹ (Rom. 3:27, Gal. 6:2). En daarom vraag ik u, als u zegt dat de wet voor een gelovige een regel des levens behoort te zijn, welke van deze wetten bedoelt u dan?

1 [De wet der werken, de wet des geloofs en de wet van Christus] Deze benamingen zijn Schriftuurlijk, zoals blijkt uit de volledige door de auteur aangehaalde Bijbelteksten, namelijk: 'Waar is dan de roem? Hij is uitgesloten. Door wat wet? Der werken? Neen, maar door de wet des geloofs' (Rom. 3:27); 'Draagt elkanders lasten, en vervult alzo de wet van Christus' (Gal. 6:2). Met 'de wet der werken' wordt de wet der Tien geboden als werkverbond bedoeld; door 'de wet des geloofs' het Evangelie of het genadeverbond. Aangezien de apostel in dit Schriftgedeelte de rechtvaardigmaking aanwijst als het punt dat de tegenstelling tussen deze twee wetten uitmaakt, is duidelijk dat alleen de eerste de wet is welke de roem niet uitsluit, en dat het alleen de laatste is waardoor een zondaar wordt gerechtvaardigd op een wijze die de roem uitsluit. Met 'de wet van Christus' wordt dezelfde wet der Tien geboden bedoeld, maar dan als een regel des levens in de hand van een Middelaar voor gelovigen die reeds gerechtvaardigd zijn. Het is dus niet zo dat slechts één van de geboden der wet wordt bedoeld, want 'elkanders lasten te dragen' is 'een vervullen van de wet van Christus', zoals het een 'de een de ander liefhebben' is. Deze liefde is echter volgens de Schrift niet een vervullen van

één gebod alleen, maar van de gehele wet der Tien geboden. 'Die de ander liefheeft, die heeft de wet vervuld. Want dit: Gij zult geen overspel doen, gij zult niet doden, gij zult niet stelen, geen zult geen valse getuigenis geven, gij zult niet begeren, en zo er enig ander gebod is, wordt in dit woord als in een hoofdsom begrepen, namelijk in dit: Gij zult uw naaste liefhebben gelijk uzelf. Zo is dan de liefde de vervulling der wet' (Rom. 13:8-10). Het is een rechtstreeks vervullen van de tweede tafel, en een indirect en daaruit voortvloeiend vervullen van de eerste tafel. Daarom wordt met de wet van Christus niet één gebod alleen, maar de gehele wet bedoeld.

De wet der werken is de wet die moet worden *gedaan* opdat een mens verlost worde. De wet des geloofs is de wet die moet worden *geloofd*, opdat een mens verlost worde. De wet van Christus is de wet van de Verlosser, welke Zijn verlost volk verbindt tot al de plichten der gehoorzaamheid (Gal. 3:12; Hand. 16:31).

De term 'wet' wordt hier niet eenduidig gebruikt, want 'de wet des geloofs' is noch volgens de bedoeling van de Schrift, noch volgens die van onze auteur, een wet in eigenlijke zin. De apostel gebruikt deze spreekwijze slechts in navolging van de manier van

sprekende van de Joden, die de wet voortdurend in de mond hadden. Maar aangezien de belofte van het Evangelie, die aan het geloof wordt voorgesteld, in de Schrift 'de wet des geloofs' wordt genoemd, was er voor onze auteur voldoende grond die ook zo te noemen. De wet des geloofs is dus niet een gebiedende wet in eigenlijke zin.

De wet der werken en de wet van Christus zijn in wezen maar één wet, namelijk de wet der Tien geboden – de zedelijke wet – de wet die van den beginne was, die nog voortbestaat in zijn eigen natuur, maar op een verschillende wijze met macht is bekleed. En aangezien deze wet volmaakt is, en ieder gebrek aan gelijkvormigheid eraan of overtreding ervan zonde is, ongeacht de wijze waarop zij met macht is bekleed, hetzij als de wet der werken of als de wet van Christus, moeten al de geboden van God noodzakelijkerwijs erbij ingesloten zijn. Dit geldt in het bijzonder voor het gebod zich te bekeren – dat voor alle mensen gelijk is, de heidenen, die zonder twijfel zowel als anderen verplicht zijn zich van de zonde tot God te bekeren, niet uitgezonderd – evenals voor het gebod om in Christus te geloven, dat allen verbindt tot wie de openbaring van het Evangelie komt, hoewel de wet zich hier voordoet in een vorm die verschillend is voor enerzijds allen die door het geloof in een staat van vereniging met Christus zijn, en anderzijds mensen die dat niet zijn. De wet van Christus is niet een nieuwe, goede, gebiedende wet, maar de oude, goede, gebiedende wet die van den beginne was, in een nieuwe vorm.

Het onderscheid tussen de wet der werken en de wet des geloofs kan, nu de apostel ze zo duidelijk onderscheidt (Rom. 3:27), niet worden geloofend.

Het onderscheid tussen de wet der werken en de wet van Christus, zoals het hierboven volgens de Schrift is uiteengezet, en zoals het de mening van de auteur is, is in feite hetzelfde als het onderscheid tussen de wet als een verbond der werken en de wet als een regel des levens, en behoort te worden aanvaard (WFC 19:6). Want

(1.) gelovigen zijn niet onder, maar dood aan de wet der werken: 'Want gij zijt niet onder de wet, maar onder de genade' (Rom. 6:14); 'Zo dan, mijn broeders, gij zijt ook der wet gedood, opdat gij zoudt worden eens Anderen, namelijk Desgenen Die van

de doden opgewekt is' (Rom. 7:4); 'Zijnde voor God niet zonder de wet, maar onder de wet van Christus' (1 Kor. 9:21 Engelse vert.). Sommige handschriften hebben hier: 'van God' en 'van Christus', hetgeen ik vermeld, niet met het oog op dat verschil in lezing, maar omdat het gelegenheid geeft op te merken dat de betekenis door de geleerden wordt erkend in beide gevallen dezelfde te zijn. 'Voor God onder de wet te zijn', is zonder meer: 'onder de wet van God te zijn'. Wat het ook meer dan dit zou kunnen inhouden, het kan niet minder inhouden. Derhalve, 'voor Christus onder de wet te zijn', is: 'onder de wet van Christus te zijn.' Deze tekst geeft een duidelijk en beslissend antwoord op de vraag: 'Hoe is de gelovige onder de wet van God? Het antwoord is namelijk: 'Zoals hij voor Christus onder de wet is.'

(2.) De wet van Christus is een 'gemakkelijk juk' en 'een lichte last' (Matth. 11:30), maar de wet der werken is voor een zondaar een ondragelijke last, omdat hij de werken eist als voorwaarde tot rechtvaardigmaking en aanneming bij God. Dit is duidelijk uit het geheel van de redenering van de apostel (Rom. 3; en daarom wordt hij de wet der werken genoemd, want in een ander opzicht worden de werken ook door de wet van Christus geëist), en omdat hij 'vervloekt een iegelijk die niet blijft in al hetgeen geschreven is het boek der wet, om dat te doen' (Gal. 3:10). De apostel verzekert ons dat 'al wat de wet zegt, zij dat spreekt tot degenen die onder de wet zijn' (Rom. 3:19). De plichten van de wet der werken, als zodanig, zijn, zoals ik het begrijp, door onze Heere Zelf lasten genoemd 'die zwaar zijn en kwalijk om te dragen': 'Want zij', namelijk de schriftgeleerden en farizeeën, 'binden lasten, die zwaar zijn en kwalijk om te dragen, en leggen ze op de schouders der mensen, maar zij willen die met hun vinger niet verroeren' (Matth. 23:4). Deze zware lasten waren geen menselijke tradities of door mensen uitgevonden rituelen, want die zou Christus niet hebben geboden te onderhouden en te doen, zoals Hij in dit geval wel deed: 'Al wat zij zeggen dat gij houden zult, houdt dat en doet het' (vs. 3). Evenmin waren het de Mozaïsche inzettingen en ceremoniën – die toen nog niet waren afgeschaft –, want de schriftgeleerden en farizeeën waren er zover vandaan dat ze die lasten

